Keleş, Reyhan, "Bosnalı Sâbit'in (ö. 1124/1712) Mi'râciyesine Hasan Servet'in (ö. 1285/1868) Yazdığı Tahmis", *İLTED*, Erzurum 2015/2, sayı: 44, ss. 147-176

İlahiyat Yıl: 2015/2 | Sayı: 44

Bosnalı Sâbit'in (ö. 1124/1712) Mi'râciyesine Hasan Servet'in (ö. 1285/1868) Yazdığı Tahmis

Reyhan KELEŞ *

ÖZ

Hz. Peygamber ile ilgili edebî türlerden biri mi'râciyelerdir. Hz. Peygamber'in Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya gelmesini ve ardından Sidre-i Müntehâ'ya yükselip Cenab-ı Allah ile görüşmesini konu edinen mi'râciyeler manzum ve mensur olarak kaleme alınmışlardır. Arap ve Fars edebiyatında da örnekleri olan bu tür, Türk edebiyatında en çok işlenen mevzulardan biri olmuştur. Farklı nazım şekilleri ile müstakil mi'râciyeler yazıldığı gibi divanlarda ve mesnevîlerde de bu mevzuya yer verildiği görülmüştür. Özellikle XVII. ve XVIII. yüzyıllarda bu türe ilgi artmış, pek çok şair bu türde bir manzume kaleme almıştır.

Bu geleneğe iştirak eden şairlerden biri XVII. asrın sonu XVIII. asrın başlarında yaşamış olan Bosnalı Sâbit, biri de XIX. yüzyılda yaşamış olan İzmirli Hasan Servet'tir. Sâbit, Divanında kaside nazım şekli ile bir mi'râciye yazmış, Hasan Servet de Sâbit'in Mı'râciye'sine tahmis yazmıştır. Bu çalışma Hasan Servet'in, Sâbit'in Mı'râciye'sine yazdığı ve müstakil olarak yayımladığı tahmisi ihtiva etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Divan edebiyatı, mi'râciye, tahmis, Bosnalı Sâbit, İzmirli Hasan Servet*

ABSTRACT

Hasan Servet's* (d. 1285/1868) *Tahmis on Bosnian Sabit's* (d. 1124/1712) *Mirajiyah

*Mirajiyahes are one of the literary genres written about Muhammad. Mirajiyahes are written in verse and in prose. They describe Prophet Muhammad's night journey from Masjid al-Haram to Masjid al-Aqsa and then his ascend to Sidrat al-*Muntaha *in the Miraj journey where he speaks to God. Examples of this genre in Arabic and Persian literature are one of the most common topics of Turkish literature. Mirajiyahes can not only be written separately in various verse types, but they also can be seen in collected poems and mathnawis. There was an increased interest in this genre particularly in XVIIth and XVIIIth centuries and many poets wrote such poems.*

One of the poets who participated in this tradition in late XVIIth century and early XVIIIth century was Bosnian Sabit, while the other was Hasan Servet from Izmir who lived in XIXth century. Sabit wrote a mirajiyah with eulogy versification in his Collected Poems. Hasan Servet made tahmis on Sabit's Mirajiyah. This study includes tahmis, which was written by Hasan Servet on Sabit's Mirajiyah and published separately.

Keywords: *Classical Ottoman poetry, mirajiyah, tahmis, Bosnian Sabit, Hasan Servet from Izmir*

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü, reyhankeles@atauni.edu.tr

I- Giriş

Bu çalışma Hz. Peygamber ile ilgili dinî muhtevalı türlerden olan ve Hz. Peygamber'in mi'râc mucizesini konu alan mi'râciye türü ile ilgili bir çalışma olup, XVII-XVIII. yüzyılda yaşamış Bosnalı Sâbit ile XIX. yüzyılda yaşamış İzmirli Hasan Servet adlı iki şairin katkılarıyla ortaya çıkan bir mi'râciye hakkındadır. Hatta Bosnalı Sâbit'in mi'râciyesinin XVII. yüzyıl şairi Ganizâde Nâdirî'nin yazdığı mi'râciyeye nazire olduğu bilgisini paylaşırsak ortaya bir mi'râciye, 3 şair çıkmaktadır. Bu mi'râciyeye diğer iki şairin katkısı şu şekilde olmuştur: Bosnalı Sâbit, Divanında kaside nazım şekli ile Hz. Peygamber'in mi'râc mucizesini konu alan ve Ganizâde Nâdirî'nin mi'râciyesine de nazire olan bir mi'râciye yazmıştır. Bosnalı Sâbit'ten yaklaşık bir asır sonra yaşamış olan İzmirli Hasan Servet ise Bosnalı Sâbit'in yazdığı kasideye aynı vezin ve kafiyede, her bir beyti beşlemek suretiyle tahmis yazmıştır. Böylece farklı asırların şairleri olmakla birlikte üç şair bir mi'râciyeye hayat vermişlerdir. Burada Ganizâde Nâdirî'nin mi'râciyesine yer verilmeyecek olup Bosnalı Sâbit'in kasidesine yazılan tahmis üzerinde durulacaktır.

1. Mi'râc ve Mi'râciye

Arapçada "yukarı çıkmak, yükselmek" anlamlarındaki "arece (عرج)" kökünden ism-i âlet olarak türeyen "mi'râc (معراج)" kelimesi "merdiven" anlamına gelmektedir.[1] Terim olarak Hz. Peygamber'in göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade eden "mi'rac"[2] kelimesine Farsça -nâme kelimesi eklenmek suretiyle mi'racnâme veya nisbet yâ'sı getirilerek oluşturulan mi'râciye kelimeleri Hz. Peygamber'in mi'râcını konu alan, m'râc hadisesini anlatan kaside ve manzumelere denmektedir.[3] Mi'râciye ve mi'râc-nâme arasındaki fark şu şekilde izah edilmektedir: "Mi'râc mevzuunu ele alan manzum eserlere mi'râcnâme; divan ve mesnevîlerde mi'râc konusunu anlatan kaside ve manzumelere ise mi'râciye denilmektedir."[4] Mi'râciye konusuna sîret gibi Hz. Peygamber vasfında yazılmış eserlerde, mesnevîlerde, divanlarda ve bağımsız eserlerde rastlanmaktadır[5].

Hz. Peygamber'in M. 621 yılı Receb ayının 27. veya Ramazan ayının 17. gecesi Mekke'deki Mescid-i Harâm'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya gelmesi ve oradan da Sidre-i Müntehâ'ya yükselerek yaptığı yolculuğu anlatan mi'râc hadisesi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlki Mekke'den Kudüs'e kadar olan yolculuk ki, gece yapılması nedeniyle İsrâ denilmektedir; ikincisi ise Kudüs'ten Sidretü'l-müntehâ'ya yapılan yolculuk ki, o da mi'râc adını almaktadır.[6] Bu hadisenin hak olduğu Kur'ân-ı Kerîm'de İsrâ, 1 ve Necm 1-

1 Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay., İstanbul 1995, s. 559.
2 Salih Sabri Yavuz, "Mi'râc", *DİA*, İstanbul 2005, XXX, 132.
3 H. İbrahim Şener ve Alim Yıldız, *Türk İslâm Edebiyatı*, Rağbet Yay., İstanbul 2003, s. 185.
4 Alim Yıldız, "Hz. Peygamber ile İlgili Edebî Türler", *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, ed. Ali Yılmaz, Grafiker Yay., Ankara 2012, s. 216.
5 Metin Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebî Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yay., Erzurum 2008, s. 160.
6 Yıldız, a.g.m., s. 215; Şener ve Yıldız, *a.g.e.*, s. 185.

18. âyetlerde anlatılmakla birlikte en geniş malumat hadis kaynaklarından temin edilmektedir.[7]

Mi'râciye olarak bilinen ilk şiir Arap edebiyatında Ka'b b. Züheyr (ö. 24/645 [?])'in *Kasîdetü'l-Bürde*'sinde yer alan on bir beyitlik kısımdır. Bunun dışındaki Arap edebiyatına ait diğer eserler edebî olmaktan çok mensur dinî kitaplardır.[8] Arap edebiyatının aksine İran edebiyatında çok sayıda manzum mi'raciyeler olup bunların müstakil yazılanları olduğu gibi mesnevîlerin içinde bir bölüm olarak yazılanları da vardır. Nizâmî (ö. 600/1203)'nin *Hamse*'sinde, Attar (ö. 637/1293)'ın *İlâhînâme* ve *Esrarnâme*'sinde, Molla Câmî (ö. 898/1492)'nin *Mirkadü'l-Akâid*'inde, Hüseyin Vâiz Kâşifî (ö. 910/1504-1505)'nin *Lübb-i Lübâb-ı Ma'nevî*'sinde mi'râciye bölümleri mevcuttur.

2- İslâmî Türk Edebiyatında Mi'râciye

Türk edebiyatında mi'rac, ilk defa bir motif olarak *Satuk Buğra Han Destanı*'nda görülmüş, Çağatay sahasında XII. yüzyılda Hakîm Süleyman Ata (ö. 582/1186) tarafından yazıldığı kabul edilen 122 beyitlik *Mi'râcnâmetü'l-hazret* de türün ilk müstakil örneğini teşkil etmiştir. Anadolu sahasında ilk müstakil mi'râciye XV. yüzyılın başında (808/1405) *Tahkîk-i Mi'râc-ı Resûl* başlıklı 497 beyitlik eser olup Ahmedî (ö. 815/1412-13) tarafından yazılmıştır. Ayrıca Abdülvâsi Çelebi (ö. 817/1414-15)'nin 567 beyitlik *Mi'râcnâme-i Seyyidü'l-beşer Hazret-i Resûlullah aleyhi efdalü's-salavât*'ı da 817 (1414) yılında kaleme alınmış olup türün ilk örneklerinden sayılır.[9]

Dinî-tasavvufî manzum eserlerin içinde mi'rac hadisesine bölüm ayrılması XV. yüzyılda yaygınlık kazanmıştır. XIV. yüzyıla ait Âşık Paşa (ö. 733/1332)'nın *Garibnâme*'si, XV. yüzyılda Yazıcıoğlu (ö. 855/1451)'nun *Muhammediyye*'si, Süleyman Çelebi (ö. 825/1422)'nin *Vesîletü'n-necât*'ı, Hamdullah Hamdi (ö. 909/1503)'nin *Ahmediyye*'si, Hâkânî (ö. 1015/1606)'nin *Hilye*'si mi'râciyeye bölüm ayıran eserlerdendir.[10] Ayrıca Hamdullah Hamdi (ö. 909/1503)'nin *Leylâ vü Mecnûn*, Lâmiî Çelebi (ö. 938/1532)'nin *Ferhad u Şirin*, Fuzûlî (ö. 963/1556)'nin *Leylâ vü Mecnûn*, Kara Fazlî (ö. 971/1564)'nin *Gül ü Bülbül*, Taşlıcalı Yahyâ (ö. 990/1582)'nın *Gencîne-i Râz* ve *Yûsuf u Züleyhâ*, Kafzâde Fâizî (ö. 1031/1621)'nin *Leylâ vü Mecnûn*, Nev'îzâde Atâî (ö. 1045/1635)'nin *Âlem-nümâ*, *Nefhatü'l-Ezhâr*, *Sohbetü'l-Ebkâr*, *Heft-hân*, Arayıcızâde Ferdî Hüseyin (ö. 1121/1709)'in *Şâpur-nâme*, Nâbî (ö. 1124/1712)'nin *Hayriyye*, Şeyh Gâlib (ö. 1213/1799)'in *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevîleri mi'râciye bölümüne yer veren mesnevîlerdendir.[11]

7 Neclâ Pekolcay v. dğr., *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş*, Kitabevi Yay., İstanbul 1994, s. 193.
8 Geniş bilgi için bkz. Metin Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987, s. 91-93.
9 Mustafa Uzun, "Mi'râciyye", *DİA*, İstanbul 2005, XXX, 136.
10 Uzun, a.g.md., s. 136.
11 Akar, *a.g.e.*, s. 125-127.

XVI. yüzyıldan itibaren divanların içinde mi‘râciyeler artmaya başlamış, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda ise pek çok şairin eserlerinde bir veya birkaç mi‘râciyenin yer aldığı görülmüştür. Bu konuda en eski örnek XVI. yüzyılda Lâmiî Çelebi'ye aittir.[12] Divanlarında mi‘râciye bulunan şairlerden bazıları şunlardır: Ganîzâde Nâdirî (ö.1036/1627), Azmizâde Hâletî (ö. 1040/1630), Nev‘îzâde Atâî (ö. 1045/1635), Riyâzî (ö. 1054/1644), Nâilî-i Kadîm (ö. 1077/1666), Neşâtî (ö. 1085/1674), Nâlî (ö. 1086/1675), Vâdî Muhammed Çelebi (ö. 1093/1682), Fasih Ahmed Dede (ö. 1111/1699), Sâbit (ö. 1124/1714), Nazîm Yahyâ (ö. 1140/1727), Seyyid Vehbî (ö. 1149/1793), Dürrî Ahmed Dede (ö. 1135/1722), Sâlim (ö. 1157/1743), Hâzık (ö. 1177/1764), Ali Nutkî Dede (ö. 1762-1804), İzzet Molla (ö. 1245/1829), Fâik Ömer (ö. 1254/1838) ve Âdile Sultan (ö. 1826-1899).[13]

Mi‘râciye mevzuuna çağdaş şairlerin eserlerinde rastlamak da mümkündür. Nitekim Mehmed Bahâeddin, Alvarlı Hâce Muhammed Lutfî (ö. 1956), Ali Genceli, Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983), Enver Tuncalp (ö. 1992) ve Mustafa Âsım Köksal (ö. 1998) mi‘râc konulu yeni tarz şiirler kaleme alan şairlerden bazılarıdır.[14]

3- Bosnalı Sâbit

Divanında mi‘râciye manzumesi bulunan şairlerimizden biri de Bosnalı Sâbit'tir. XVII. asrın sonu XVIII. asrın başlarında yaşamış olan Sâbit'in asıl adı Alâeddin olup Bosna'nın Uziçe kasabasında doğmuştur.[15] Sâbit tahsilini ilerletmek için İstanbul'a geldikten sonra yazdığı birçok kaside ile dikkat çekmiş ve Kaptan-ı Deryâ Seydizâde Mehmed Paşa'nın dairesine imam olmuştur. Paşa'nın ricasıyla 1678'de Şeyhülislâm Çatalcalı Ali Efendi (ö. 1103/1692)'den mülazım olmuş, Çorlu, Burgaz, Kefe gibi kazalarda da kadılık yapmıştır. Daha yüksek mevkiler elde etmeyi amaçlayan Sâbit, sekiz yıl Tekirdağ müftülüğü yapmış, 1700 yılında Bosna'da, 1705'te Konya'da ve 1708'de Diyarbakır'da kadılık yapmıştır. Bir yıl sonra bu görevden azledilince İstanbul'a gelen Sâbit ömrünün sonuna kadar burada kalmıştır. 5 Eylül 1702 tarihinde dizanteriden vefat eden Sâbit'in mezarı Maltepe'de meşhur *Mesnevî* şârihi Sarı Abdullah (ö. 1071/1660)'ın ayak ucundadır.[16]

Divan'ından başka *Zafernâme*, *Edhem ü Hümâ*, *Derenâme* ve *Berbernâme* gibi mesnevîleri olan şair, manzumelerinin bir kısmını vazife almak veya çektiği sıkıntıları

12 Uzun, a.g.md., s. 136; ayrıca geniş bilgi bkz. Akar, *a.g.e.*, s. 112-130.

13 Akar, *a.g.e.*, s. 131-132.

14 Uzun, a.g.md., s. 137.

15 Mustafa Safâyî Efendi, *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş‘âr), İnceleme-Metin-İndeks*, haz. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2005, s. 125; Sâlim Efendi, *Tezkiretü'ş-Şu‘arâ*, haz. Adnan İnce, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2005, s. 261; İsmail Belîğ, *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş‘âr*, haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999, s. 39; Mehmed Tevfik, *Kâfile-i Şu‘arâ*, haz. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz v. dğr., Doğu Kütüphanesi [Yay.], İstanbul 2012, s. 137; Ömer Faruk Akün, "Sâbit", *İslâm Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1967, X, 10; Bosnalı Alaeddin Sabit, *Divan*, haz. Turgut Karacan, Cumhuriyet Üniversitesi Yay., Sivas 1991, s. 1; Turgut Karacan, "Sâbit", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, 349.

16 Sâbit'in hayatı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Akün, a.g.m., s. 10-14; Bosnalı Alaeddin Sabit, *a.g.e.*, s. 1-9.

ortaya koymak için kaleme almış olmakla birlikte *Mi'râciye*'si son derece samimi ve şairane olup türün önemli örneklerinden sayılmaktadır.[17] Sâbit'in *Mi'râciye*'si, Ganizâde Nâdirî (ö.1036/1627)'nin *Mi'râciye*'sine naziredir.[18] XIX. yüzyılda yaşamış olan İzmirli Hasan Servet'in müstakil olarak kaleme aldığı *Mi'râciye* de Sâbit'in kaside nazım şekliyle yazdığı *Mi'râciye*'ye tahmistir.

4- İzmirli Hasan Servet

Hasan Servet Efendi 1809 (h.1224)'da İzmir'de doğmuştur. Babasının adı Sâdık Efendi'dir. Hayatı hakkında fazla malumat olmamakla birlikte İzmir gümrüğü başkâtibi olmuş, daha sonra İstanbul'a yerleşerek 1868 (h.1285)'de burada vefat etmiştir.[19] Kaynaklarda iyi bir şair oluğu ve bir divan teşkil edecek kadar şiirinin olduğu söylenmekle birlikte bu şiirlere ulaşılamamıştır. Yalnız "Aydın" redifli bir manzumesi Fatin tezkiresinde yer almaktadır.[20] Hasan Servet'in şairliğine Bosnalı Sabit'in beyne'ş-şuarâ meşhur olan *Mi'râciye*'sine yazdığı ve 1265 tarihinde İzmir'de tab olunan *Tahmîs-i Servet ber-Mi'râciyye-yi Sâbit* adlı eser şahit gösterilebilir.[21]

Biz bu çalışmada Hasan Servet'in, Sâbit'in *Mi'râciye*'sine yazdığı bu tahmisi transkripsiyon alfabesiyle edebiyat camiasına tanıtmayı amaçlıyoruz. Sâbit'in kaside nazım şekli ile yazdığı *Mi'râciye*, Turgut Karacan tarafından sekiz yazma nüsha karşılaştırılmak suretiyle edisyon kritiği yapılan eserde 110 beyitten müteşekkil görülmektedir. Karacan'ın kurduğu metin ile Hasan Servet'in tahmisinde esas aldığı nüsha arasında beyitlerin sırasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Karacan'ın onuncu beyitte verdiği,

Ne āteş-bāz ü çāpük-dest olur gerdūn ki encümden
Şerer-pāş āsümān-peymā çiçekler eylemiş peydā

beyti tahmiste yoktur. Tahmisin 29. bendinde yer alan,

Meh-i çarḫ-ı leṭāfet mihr-i ḫūrşīd-efser-i behcet
Şeh-i mülk-i ḳanā'at şehryār-ı kenz-i lā-yefnā

ile 38. bendinde yer alan,

O mihr-i maşrıḳ-ı evc-i nübüvvet ṭoġdıġı sā'at
Mecūsuñ nār-ı cehlin āb-ı tīġı eyledi iṭfā

17 Karacan, a.g.m., s. 349.

18 Mehmed Tevfik,, *a.g.e.*, s. 137.

19 Fatîn Davud, *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatin Tezkiresi)*, haz. Ömer Çiftçi, Kültür ve Turzim Bakanlığı Yay., s. 83, (e-kitap); Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, haz. Mustafa Keskin v. dğr., Sebil Yay., İstanbul 1997, II, 68; Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2009, II, 120; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nailî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yay., Ankara 2001, I, 140.

20 Bkz. Fatin, *a.g.e.*, s. 82-83.

21 Bursalı Mehmed Tâhir, *a.g.e.*, s. 120.

beyitleri de Karacan'ın kurduğu metinde yoktur. Yaptığımız araştırmalar neticesinde nüshalar farklılaştıkça kasidedeki beyit sayısının da değiştiği görülmüştür. 95[22], 90[23] hatta 89[24] beyte kadar düştüğünü gördüğümüz şiir, Hasan Servet'in eserinde 111 bentten oluşmaktadır.

5- Tahmîs-i Servet ber-Mi'râciyye-yi Sâbit

Eser, h. 1265, m. 1849 yılında Muhammed Fikri tarafından İzmir'de basılmıştır. Hatta Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları* adlı eserinde Hasan Servet'in bu eserinin İzmir'de basılan ilk Türkçe eser olduğunu söylemiştir.[25] Eser, Mukaddime ile birlikte toplam 25 sayfadan müteşekkil olup aruzun mefâ'îlün/mefâ'îlün/ mefâ'îlün/mefâ'îlün vezni ile yazılmıştır.

Konu bütünlüğü ve dil açısından baktığımızda XVII. yüzyıl şairi Sâbit'in üslubu ile XIX. yüzyılda yaşamış Hasan Servet'in üslubu arasında çok ciddi bir farklılık göze çarpmamaktadır. Sâbit, devrinin güçlü bir şairi sayılmasına rağmen Hasan Servet de ondan aşağı kalmamış, Arapça ve Farsça kelimeleri tercih edişinde dahi bu dillere yatkınlığını ortaya koymuştur.

Mi'râciyeler, genelde gece ve gökyüzü tasvirleriyle başlar. Ümmü Hânî'nin evinden başlayan yolculuk Cebrail'in Burak'ı cennetten getirişi ile devam eder. Özellikle Burak'ın uzun uzadıya tasviri mi'raciyelerin en önemli konularından sayılır. Daha sonra mi'raciyelerde Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksa'ya gidişi, orada diğer peygamberlere namaz kıldırması, gökyüzünde dolaşması, sema katlarında diğer peygamberlerle tanışması, cennet, Tûbâ, hûrîler, köşkler, ırmaklar ve cehennem hayatı tasvirlerine yer verilir. Ayrıca Hz. Peygamber'in "kabe kavseyn" makamına ulaşması, Allah ile görüşmesi, namazın mi'râcda farz kılınması, dönüşte hadiseyi ashabına müjdelemesi, müminlerin kabulü ve müşriklerin inkarı gibi hususların da işlendiği görülür.[26]

Tahmîs-i Servet ber-Mi'râciyye-yi Sâbit de gece ve feleklerin tasviri ile başlamış, Cenâb-ı Allah'ın Hz. Peygamber'i İsrâ'ya davet edişi, feleklerin bu geceye adeta düğün gecesi gibi hazırlanışı, güneş, ay ve yıldızların tasviri ile devam etmiştir. Hz. Peygamber'in Hak ile mülakatının gerçek olduğu, onun geceleyin siyah nura vasıl olmuş bir Hak yolcusu olduğu, daha cihana gelmeden mi'râcın müjdelendiği ve Hakk'ın lütfedip Habibini yerden göğe yükselttiği gibi mevzular 25. bende kadar anlatılmıştır.

---

22 Bkz. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K.001460/02, 124a-127a.

23 Bkz. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, Bel_Yz_K.000680, 1b-3b.

24 Bkz. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, MC_Yz_K.000195, 1b-4b. *Mi'râciye*'nin adı *Na't-ı Sultân-ı Resûlü's-sakaleyn* olarak verilmiştir.

25 Bkz. Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat adamları (1850-1950*), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2000, s. XI.

26 Uzun, a.g.m., s. 135-136.

25. bentten 38. bende kadar Hz. Peygamber'in peygamberlik vasfına yer verilmiş, benzerinin cihana gelmediği, evliya ve enbiyada onun gibisinin bulunmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca vahdet aynasının tutisi, vuslat meclisinin nedimi, hakikat bağının gülü, gül bahçesinin bülbülü, rahmet hazinesinin bekçisi gibi tasvirlerin ardından ayı ikiye yarma mucizesi, günahkâr ümmetine şefaatçi oluşu, dünya ve içindekilerin onun hükmü altında oluşu, yüce şanı karşısında arşın alçaktan alçak oluşu gibi hususlarla vasıfları aktarılmıştır.

38-45. bentler Hz. Peygamber'in doğum menkıbesine ayrılmıştır. Hz. Peygamber'in doğumunda meydana gelen Mecusîlerin ateşlerinin sönmesi, Kisra'nın revaklarının çökmesi gibi mucizelere yer verildikten sonra onun zuhuruyla cehaletin ortadan kalktığı, millet-i küfrün yok olduğu, Nasranîlerin putlarının kırıldığı, Save'nin utancından kuruduğu anlatılmıştır.

45. bentten 54. bende kadar Hz. Peygamber'in parmaklarından su akıtması; ayı ikiye yarması; bir bulutun onu güneşten koruması; örümceğin, ağı ile Sevr mağarasının kapısına kafesten bir perde çekmesi; Kur'ân-ı Kerîm gibi mucizelerine yer verilmiştir. Yine onun Mevlâ tarafından eşsiz ve benzersiz olarak yaratıldığı; Mevlâ'nın esen yelden, doğan güneşten ve her türlü afetten Habibini koruduğu, onun mucizelerini anlatmaya güzel kokulu kaleminin dahi güç yetiremeyeceği anlatılmıştır.

54. bentte kısaca mi'râc bahsine girileceği ifade edildikten sonra 55. bentten 60. bende kadar mi'râcın medhine yer verilmiştir. Yine bu bentler arasında Hz. Peygamber'in Ümmü Hânî'nin evinde olduğu, bu işe memur kılınan Cebrâîl'e diğer meleklerin gıpta ettiği, hizmetine Rıdvan'ın verildiği, bu yolculukta cenneti ve cehennemi seyrettiği bilgisi verilmiştir.

60-75. bentler Burak'ın tasvirleri ile Hz. Peygamber'in güzel ahlâkın tamamlayıcısı olduğu babında yazılmıştır. Kudüs'ün dilrubâsı, mehlikası, rehnüması olan Burak'a eşsiz bir binicinin yaraştığını söyleyen şair, Hz. Peygamber'i göz açıp kapayıncaya kadar Mekke'den Kudüs'e getiren Burak'ın bu eyleminin nass ile sabit olduğunu, ona inanmayanların dalalette kaldıklarını vurgulamıştır. 67. bentte Cenab-ı Hakk'ın didarını görmeye ondan başkasının nail olmadığını ifade eden şair 75. bende kadar Hz. Peygamber'in vasıflarını övmeye devam etmiştir.

75-102. bentlerde felek tasvirleri ile Zühre ve Behram gibi yıldızlardan, Müşteri (Jüpiter), Keyvan (Satürn) gibi gezegenlerden bahsedilmiştir. 87. bentte Cebrâîl'in Sidre'ye kadar ona eşlik ettiğini söyleyen şair, daha sonra bu kutlu vazifenin Refref'e verildiğini haber vermiş, ancak bir noktadan sonra yola Hz. Peygamber'in yalnız davam ettiğini, orada ne hava, ateş, su, toprak; ne kuzey, güney, doğu, batı bulunduğunu söylemiştir. Hz. Peygamber artık kâb-ı kavseyn makamından ev ednâ'ya ermiştir ve şairin de dediği gibi o

makamda çok sual ve çok cevap olmuş, ancak o sohbeti idrake akıllar kâfi gelmemiştir. Son olarak Rabbinden aldığı hediyelerle yeryüzüne nüzul eden Hz. Peygamber'in yaşadıklarının gerçek olduğu, buna inanmayanların sonunun hüsran olacağı anlatılmıştır.

Şairlerin mahlaslarının yer aldığı 102. bentten son bende kadar münacâta yer verilmiş, hem Sâbit, hem Hasan Servet şefaat kânı Hz. Peygamber'den günahkâr hâllerine inayet istemişler ve salât ü selâmla şiiri noktalamışlardır.

Dinî muhtevalı metinlerde şairlerin Kur'ân-ı Kerîm ve Hadîs-i Şerîflerden bol miktarda iktibas yaptıkları bilinmektedir. Nitekim mi'râc konulu bu manzumede de gerek Sâbit'in gerekse Hasan Servet'in yaptığı iktibaslar eserde dikkat çekmektedir. Necm Sûresi'nin 9. âyetindeki *kâb-ı kavseyn* ve *ev ednâ* lafızları ile 10. âyetteki *mâ evhâ*, 17. âyetteki *mâ zâga'l-basar* lafızları özellikle tasavvufî çevrelerce mi'râcla ilişkilendirilerek tevil edildiğinden, mi'râc konulu metinlerde bu lafızların çokça iktibas edildiği görülmüştür. Bu manzumede Sâbit'e ait olan kısımda *kâb-ı kavseyn* lafzı 2 kez, *ev ednâ* lafzı 2 kez, *mâ evhâ* lafzı 1 kez, *mâ zâga'l-basar* lafzı 1 kez; Hasan Servet'e ait kısımlarda ise *kâb-ı kavseyn* kafzı 6 kez, *kâbe kavseyni ev ednâ* lafzı ise 1 kez iktibas edilmiştir. Âyetlerin yanı sıra *lî me'allâh*, *kenz-i lâ yefnâ*, *levlâke* hadislerini Sâbit'in; *bî yubsirû* hadisini de Hasan Servet'in iktibas ettiği görülmüştür. Yine Sâbit sûre adlarından İsrâ ve Tâhâ Sûrelerine telmihte bulunurken, Hasan Servet, Şems ve Duhâ sûrelerine yer vermiştir.

Muhtevasını yukarıda özetlediğimiz *Tahmîs-i Servet ber-Mi'râciyye-yi Sâbit*'in transkripsiyonlu metnine aşaıda yer verilecektir. Metin kurulurken tahmisin bentlerinin son iki mısraını oluşturan Sâbit'e ait beyitler Karacan'ın kurduğu metin ile karşılaştırılmış ve farklar dipnotlarda gösterilmiştir.

II- Metin

Bi'smillāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

Elḥamdülillāhi'l-leẕī esrā bi-'abdihī leylen mine'l-mescidi'l-ḥarāmi ile'l-mescidi'l-aḳṣā ve's-ṣalavātü alā nebiyyine'lleẕī intehā ilā sidreti'l-müntehā ve terreḳā ilā ḳābe ḳavseyni ev ednā feessere fu'ādehū bi-şuhūdihī ḥayṡü lā ṣabāḥe ve lā mesā' keẕibe'l-fu'ādu mā re'ā ve eḳarre baṣarehū bi-vücūdihī ḥayṡü lā ḫalā ve lā melā mā zāġa'l-baṣaru ve mā ṭaġā müstaġnī-i beyān bulundıġı vech üzre meşāhīr-i şu'arā-yı sālifeden ṣāḥib-i dīvān ve eş'ārı müsellemetü'l-ezmān olan Bosnevī Ṣābit Efendi merḥūmuñ āṡār-ı 'adīmü'n-naẓāirinden olaraḳ inşāsına muvaffaḳ olup beyne'l-enām be-nām olan mi'rāciyye-i mübāreke-i seyyidü'l-enāmı ki bi'l-vücūh emṡāline rüchānı āşikār olmaġın merḥūm müşārun-ileyhiñ ḫidemāt-ı celīle-i Risālet-penāhīde ṣallallāhu 'aleyhi ve sellem ṣarf-ı himmetle bu gūne muvaffaḳıyyet-i ḫayriyyesinden nebze-dār-ı feyż ü sa'ādet olmaḳ ve rūḥ-i pāk-i Resūl ile merḥūmuñ ḳuvve-i rūḥāniyyelerinden istimdāden 'ācizāne bir ḫidmet ile kesb-i liyāḳat-ı intisāb ve 'ubūdiyyet eylemek ümniyesiyle ḫāk-i rāh-ı hüner-mendān-ı zamān ki cümleniñ ḥaḳīri Ḥasan Ṣervet İzmīrī min-ġayri ḥaddin mi'rāciyye-i şerīfe-i sābıḳu'l-beyānıñ taḫmīsine ḫāme be-dest-i cür'et ve bi-luṭfihī te'ālā ḥüsn-i ḫıtāmına daḫi keşide-i ḫaṭṭ-ı temmet olmuş idügünden muḫammes-i mezkūreden miḳdār-ı vāfī ṭab' ve temṡil itdirilmiş ise de ancaḳ kemāl-i tamāmiyyeti eṡnā-yı naẓmında vākı' olan ḳuṣūrına erbāb-ı ṭabī'atden bulunan ẕevātıñ 'aṭf-ı nigāh-ı taṣḥiḥ ve himmet buyurmalarına menūṭ idügi lā-raybdır.

Taḫmīs-i Ṣervet ber-Mi'rāciyye-yi Ṣābit

Bi'smillāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

Vaṣf-ı leyle-i mi'rāc-ı hidāyet-minhāc-ı Ḥażret-i Nebiyy-i Kerīm-i zevi'l-ibtihāc ṣallallūhu 'aleyhi ve sellem

(Mefā'īlün/Mefā'īlün/Mefā'īlün/Mefā'īlün)

1 Kemāl-i iştiyāḳından Cenāb-ı Ḥayy-i lā yefnā
Ḥabībin istedi bir gice da'vetci idüp İsrā
Ṭalebkār-ı viṣāl-i nāzenīn oldı o şeb Mevlā
Ḫoşā ferḫunde-aḫter leyle-i mümtāz u müsteṡnā
Ki 'unvān-ı berāt-i ḳadridir ser-Sūre-i ***İsrā***

2 Felek tār-ı şu'ā'-ı şems ile devre ḳadem baṣdı
Dönüp itmām ile kārın oḳun atdı yayın yaṣdı
Tesettür oldı zīra ḥacle-gāh-ı şāmda kaṣdı
Şafaḳ-rūy-ı 'arūs-ı mihre bir gülgūn ṭuvaḳ aṣdı[27]
Kevākib ṣaçıvirdi bunca gevher dāne-i yektā[28]

---

[27] ṭuvaḳ: tutuḳ
[28] bunca gevher dāne-i yektā: bī-nihāyet gevher-i yektā

3 ‘Arūs-ı mihri çekdikde ḫafāya perde-sāz-ı çarḫ
Serildi ṣırma işli serpmelerle heb cihāz-ı çarḫ
‘Ayandır ṣan‘at-ı bāzīçesinde imtiyāz-ı çarḫ
Nihān itdikde ṭōb-ı āfitābı mühre-bāz-ı çarḫ
Çıḳardı ḥoḳḳasından ṣad hezārān mühre-i beyżā[29]

4 Muḥīṭ-i Şam’a ġarḳ olduḳda şems-i āteşīn meşreb
Dehānından şerer püskürdi ṣanma dāne-i kevkeb
Ḥabāb-ı lücce-i ḳudret nücūm-āsā göründi heb
Degil cirm-i ḳamer pür-cūş olup baḥr-ı siyāh-ı şeb[30]
Bir altun pullı māhī ṭaşra atdı mevce-i deryā

5 N’ola itse felek tebdīl-i cāme rūzgār üzre
Televvün kārdır elbette ṭurmaz bir ḳarār üzre
Siyeh-pūş oldı ẓannetme anı fevt-i nehār üzre
Zemāne giydi nārenci ḳabā-yı zer-nigār üzre
Cevāhir tügmelerle bir çiçekli ‘anberīn kemhā[31]

6 Teşekkül itdi ṣanma kehkeşānı cem‘-i kevkebde
Nümāyān oldı yer yer dāġ-ı ḥasret çarḫ-ı aḥdebde
Felek ḳaldırsa tābānı ‘aceb mi rāh-ı maṭlabda
Yitürdi gevher-i raḫşān-ı mihri ẓulmet-i şebde
N’ola mūmlar yaḳup anı ararsa ḫāce-i dünyā

7 Meh-i Naḫşeb gibi tārīk çāha vaż‘ imiş fikri
Reh-i efsūnda Hārūt’uñ olmuş tābi‘-i is̱ri[32]
Yedi başlı bir ejderhā idi maḥv eyledi siḥri
Neheng-i lücce-i ẓulmet yudunca Yūnus-ı mihri
O mātemle siyeh şāla büründi çarḫ ser-tā-pā[33]

8 Ṣaf-ı ervāḥ-ı ‘ulvī göklere pür-nūr u fer uşdi
Sürūşān cümle istiḳbāl içün elde fener uşdi
Ḳanādīl-i fürūzān ile gūyā kim nefer uşdi
Kevākib ṣanma kim eṭrāfına pervāneler uşdı[34]
Yaḳınca şem‘a-i māh-ı münīri ṭārem-i vālā[35]

---

[29] mühre-i: beyże-i
[30] şeb: şām
[31] kemhā: ḫārā
[32] Vezin bozuk.
[33] O mātemle siyeh: O mātemde siyah
[34] eṭrāfına pervāneler uşdi: pervānelerdür almış eṭrāfın
[35] şem‘a-i māh-ı münīri ṭārem-i vālā: māh şem‘-i pür-fürūġ-ı ṭārem-i vālā

9 Şeh-i encüm-sipāh-i mülk-i sevdāna olup rūzī
Kemer-bend eyledi seyf-i hilāl-i revnāḳ efrūzi
'Aceb mi ḥabse ilḳā itse ḫurşīd-i cihān-sūzi
Yed-i tesḫīre almış kişver-i Keyḫüsrev-i rūzi
İder mūm şenligin Efrāsiyāb-ı leyle-i ẓulmā

10 Degildir aḫter-i dünbāle-dār-ı pür-fiten geçdi
Hilāl-i keştī-i gerdūne yıldızlı dümen geçdi
Felekde kehkeşān ṣanma aña zerrīn resen geçdi
Meger kim üstüne bir telli pullı pīrehen geçdi[36]
Yakup fānūs-ı ġarrā-yı mehi fülk-i yem-i ḫaḍrā

11 Felek tā māhdan māhiye dek neşr eyler envārın
İder icrā-yı şehr-āyin ile zībende aḳṭārın
Hevā-i hey'et-i nāriyyede seyreyle ās̱ārın
Temāşā etdirir āfāḳa āteş-bāzlıḳ kārın
Nücūm ol şevḳ ile vāfir fişekler eylemiş peydā

12 Çerāġ-ı şems olur ẓāhir felekde cām-ı revzendir
Dem-i sürḫ ile sıḳṭ-ı mihr içün yāḫūd mülevvendir
Teḥassürle ḳızarmış şerḫa-i dāġ-ı kühendendir
Şafaḳ ẓannetme ḫūn-ı ḥayż ile ālūde-dāmendir
Cenīn-i māhı ilḳā itdi zīrā leyle-i ḥublā

13 Şebīḫūn-ı sevād-ı leyl ile mihr iktitām itdi
Denānir-i nücūmı neşr idüp çarḫ iḳtisām itdi
Ṭılısm-ı kenz-i ġarbı acdı ḫayli iġtinām itdi
Meger kim maġribī-i dehr şaḳḳü'l-arżı şām itdi
Ki ẓāhir oldı bunca şeb-çerāġ-ı kevkeb-i ġarrā

14 Şurū' itdi felek envā'-ı resm üzre donanmaya
Ki īḳād-ı ḳanādīl eyledi ṭāḳ-ı mu'allāya
Şu'ā'-ı berḳ-ı ḫātıf ṣanma teller aṣdı bālāya
Seyirci çıḳdı gök meydānını şāmıñ temāşāya
Ḳurunca ip resen-bāz-ı şihāb-ı āsümān peymā[37]

---

[36] geçdi: çekdi

[37] Ḳurunca ip resen-bāz-ı şihāb-ı āsümān peymā: Resen ḳurdı şihāb-ı rīsmān-bāz-ı felek peymā

15 Ḥabāb-ı bādesin taḳlīd içün rind-i mey-āşāmıñ
Felek dürdāne-i mülden pür eyler sāġar-ı cāmıñ
Ṣaçıldı ḳaṭre ḳaṭre ābı mīnā-yı siyeh-fāmıñ
Ṣu sepdi var ise aḫşamla fıskıyyesi şāmıñ[38]
Girān-ḫāb-ı ʻademden çeşmin açdı encüm-i zehrā[39]

16 N'ola encüm şümār-ı ḥasret olsa çarḫ-ı sergerdān
Cihānı rūzgār itdi anıñda başına zindān
Girüp ḫalvet-serāy-ı ġarba oldı dīdeden pinhān
Ḥarīm-i bānū-yı mihr-i nigāra ḫādim-i devrān[40]
Şafaḳdan çekdi bir pervāzı lāʻli perde-i dībā

17 Żiyā-yı āfitābı ṣanma kim taḳlīd içün çıḳdı
Ehille bahṡine ehliyyetin temhīd içün çıḳdı
Leb-i ḫāhişle gūyā sāġar-ı Cemşīd içün çıḳdı
Ṭalebkārī-i āb-ı çeşme-i ḫūrşīd içün çıḳdı[41]
Diyār-ı ẓulmete İskender-i māh-ı sipihr-ārā

18 Görünmezse n'ola dünyāya ol dīdār-ı şems ülfet
Siyeh perçemle mestūrü'l-liḳādır ġāyetü'l-ġāyet
Bu ḥāletle olur sevdāzede ʻālem aña elbet
O şebdir bir muʻanber-ṭurra müşgīn-ebruvān āfet[42]
O şebdir bir siyeh ḫārālı şūḫ-ı nāzenīn-sīmā

19 Resūlüñ ol gice Ḥaḳḳ'a mülāḳātı muḥaḳḳaḳdır
Ne rütbe olsa şānında ṡenā şāyān u elyaḳdır
Ne dir gūş it anı vaṣfında kim vaṣfa muvaffaḳdır
O şeb nūr-ı siyāha vāṣıl olmuş sālik-i Ḥaḳḳ'dır
N'ola ṣad şevḳ ile ʻāşıḳlar anı eylese iḥyā

20 Cihān dil-dādesidir āh o gisū-yı siyeh-fāmıñ
Kim olmaz mübtelāsı böyle hindū-yı dil-ārāmıñ
Libās-ı şām-kārī eylemiş pūşīde endāmıñ
Degil şeb bir siyeh-çerde ʻArab maḥbūbıdır şāmıñ
Ya Leylī'dir ki ḥüsni Ḳays-ı çarḫı itdi pür-sevdā[43]

---

[38] aḫşamla fısḳıyyesi şāmıñ: aḫşamdan fısḳıyye-i ḫōrşīd
[39] ʻademden*:* ṣafādan
[40] Ḥarīm-i bānū-yı mihr-i nigāra: Ḥarīm-i ḫāb-gāh-ı mihre gūyā
[41] Ṭalebkārī-i āb-ı*:* Meger kim cüst ü cūy-ı
[42] ebruvān: gīsūvān
[43] itdi: ḳıldı

21 Meger tebşīr olunmuşdı cihāna gelmeden kendi
Teşerrüf itdi ʻarş ol gice teşrīfiyle şenlendi
O şeb itdi tefevvuḳ cümleye ẕāt-ı şeref-mendi
O şeb żabṭ itdiler tārīḫ-i miʻrāc-ı ḫudāvendi[44]
Midād-ı müşg ile küttāb-ı dīvān-ḫāne-i maʻnā

22 Buḫūr-efrūz olunca şevḳ ile teşrīfine cennet
Anı bir bendesine baḫş idüp hīç itmedi raġbet
Mübārek ḫāṭır-ı pür-ʻāṭırıñ taṭyīb içün ġāyet
ʻAzīmet-ḫān-ı ḳuds ol rūḥ-ı pāki eyledi daʻvet[45]
Anın-çün micmer-i çarḫ içre yaḳdı ʻanber-i sārā[46]

23 Beşāret ṭablını bir gice Ḥaḳ çaldırdı luṭf itdi
Zemīn ü āsumāna müjdeler ṣaldırdı luṭf itdi
Ḳadīmī āşināsın kūyuna aldırdı luṭf itdi
O şeb Mevlā Ḥabībin ḫākden ḳaldırdı luṭf itdi[47]
O şeb oldı Resūlüñ cilve-gāhı maṣʻad-ı aʻlā

24 Risālet mülkünüñ niʻme'l-emīr-i ***ḳāb-ı ḳavseyn***i[48]
Ḥudūd-ı sırr-ı İsrā'nıñ sefīr-i ***ḳāb-ı ḳavseyn***i
Ḥüküm-efgende-i mülk-i kebīr-i ***ḳāb-ı ḳavseyn***i
*Ḫidīv-i çār-bālīn-i serīr-i **ḳāb-ı ḳavseyn**i*
*Şeh-i fermān-revā-yı taḫt-gāh-ı mülk-i **ev ednā***[49]

25 Serīr-i heft-iḳlīmiñ güzīde bir şehenşāhi
Naẓīri gelmedi gelmez iki dünyāya billāhi
Bulunmaz evliyā vü enbiyāda ġayrı eşbāhi
*Şeh-i ṭuġrā-keş-i ḥükm-i şerīf-i **lī-meʻallāhi***[50]
Ḫudāvend-i bülend-iḳbāl-i ṣāḥib-mesned-i vālā

26 Nedīm-i bezm-i vuṣlat ṭūṭī-i āyīne-i vaḥdet
Gül-i bāġ-ı ḥāḳīḳat bülbül-i gülzār-ı ḳurbiyyet
Bahār-ı revnaḳ-efzā-yı şeriʻat-nāṣır-ı ümmet
Emīn-i vaḥy-i ʻizzet ḫāzin-i gencīne-i raḥmet[51]
Delīl-i rāh-ı devlet reh-nümā-yı Cennetü'l-Me'vā

---

[44] ḫudāvendi: muʻallāyı
[45] kuds: ḳurb
[46] ʻanber-i: ʻanberīn
[47] lutf: ref'
[48] "O kadar ki iki yay kadar hatta daha yakın oldu." Necm Sûresi, 53/9.
[49] "O kadar ki iki yay kadar hatta daha yakın oldu." Necm Sûresi, 53/9.
[50] "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir." Aclûnî, II, 173, hadis nr. 2159.
[51] vaḥy-i: Rabb-i

27 Vesī‘-i cāhına el-ḥaḳḳ feżā-yı ḳudsiyānı mülḥaḳ
İşāretle muḥaḳḳaḳ cirm-i māhı eyledi münşaḳ
Odur mücrimlere ancaḳ mu‘īn ü erḥam ü eşfaḳ
Resūl-i ḳādir-i muṭlaḳ şefī‘-i aḳdem ü esbaḳ
Ḥabīb-i Ḥażret-i Ḥaḳḳ maḥrem-i esrār-ı ***mā evḥā***[52]

28 Ṣafiyy ü aḳdes ü aṭhar münīr ü neyyir ü enver
Delīl ü hādī ü rehber ulü'l-‘azm-i ẓafer-peyker
Hümā-sāye himem-perver kerīmü'ş-şān peyġamber
İmām-ı ṣāḥibü'l-Kevs̱er ḫaṭīb-i lā-mekān-minber
Emān-ı dehşet-i maḥşer żamān-ı raḥmet-i Mevlā

29 ‘Aẓīmü'l-cāh u rutbet pādişāh-ı mā‘nā vü ṣūret
Me'āl-i nüsḫa-i raḥmet müfād-ı āyet-i nuṣret
Beyān-ı ḥüccet-i ḥażret ‘arūs-ı ḥacle-i ḫıllet
Meh-i çarḫ-ı leṭāfet mihr-i ḫūrşīd-efser-i behcet
Şeh-i mülk-i ḳanā‘at şehryār-ı ***kenz-i lā yefnā***[53]

30 Emīr ü seyyid ü sermed şerīf ü eşref ü es‘ad
Kerīm ü ekrem ü ecved reşīd ü mürşid ü erşed
Ḫudāvend-i mü'eyyed ṭāhirü'l-ezyāl-i ced-ber-ced
Muḥammed Muṣṭafā Aḥmed Resūl-i efḍal ü emced[54]
Şeh-i ***levlāk****-i mesned tāc-dār-ı efser-i* ***Ṭāhā***[55]

31 Te‘āla'llāh şükūh-endāz ‘āli'l-‘āl rütbet kim
Serīr-ārā-yı ḥaşmet ṣīt-efzā-yı celādet kim
Zihī-ṣāḥib sa‘ādet mālik-i mülk-i risālet kim
O şāhinşāh-ı fermān-rān-ı evreng-i nübüvvet kim[56]
Nigīn-i ḥükmünüñ altındadır dünyā vü māfīhā

32 Degil küḥl-i güherle şu‘le-verdir sürme-i çeşmi
Raeytü Rabb ile pür-nūr u ferdir sürme-i çeşmi
Müfād-ı ḳavl-i Ḥaḳ'la mu‘teberdir sürme-i çeşmi
O şeh kim naṣṣ-ı ***mā zāġa'l-baṣar****dır sürme-i çeşmi*[57]
O sulṭān kim le-‘amrükdür serinde tāc-ı ḳadr-efzā

---

52 "O, kuluna vahyini iletti." Necm Sûresi, 53/10.

53 "Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir." Abdürraûf el-Münâvî, *Künûzü'l-hakâik fî hadîsi Hayri'l-halâik* [*el-Câmi'u's- sagîr*'in kenarında] (nşr. Abdülhamîd Ahmed Hanifî), Mısır, ts., II/36.

54 Muḥammed Muṣṭafā Aḥmed Resūl-i efḍal ü emced: Resūl-i müctebā Aḥmed nebiyy-i efḍal ü emced

55 Şeh-i ***levlāk***-i mesned: Ḥabīb-i Ḥaḳḳ Muḥammed. "Sen olmasaydın, sen olmasaydın kāinatı yaratmazdım." Aclūnī, II, 164, hadis nr. 2123.

56 nübüvvet: risālet

57 "Göz ne kaydı ne de hedefinden şaştı." Necm Sûresi, 53/17.

33 Cemāl-i āfitābı maṭla'u'l-envār-ı ḳuddūsi
Żamīri gevher-i gencīne-i ās̱ār-ı ḳuddūsi
Ḫayāli ṣayḳal-i āyine-i dīdār-ı ḳuddūsi
Dehānı dürc-i gevher-dāne-i esrār-ı ḳuddūsi
Zebānı ṭūṭī-i mu'ciz-beyān-ı rāz-ı ***evḥaynā***[58]

34 Ḫecil eyler furūġ-ı ḥüsni mihr-i 'ālem-ārāyı
O vech-i pāke kim teşbīh ider bedr olsa da ayı
'İzārı Sūre-i ***Şems*** ü ***Ḍuḥā***'dan itmiş īmāyı
Cemāli maṭla'u'l-ışrāḳ-ı nūr-ı mihr-i ġarrāyı
Cebīni maşriḳu'l-envār-ı şems-i burc-i istis̱nā

35 O sulṭān-ı Rusül kim 'āleme meb'ūs̱-ı bi'l-Ḥaḳ'dır
S̱enākār-ı ḳadīmi ol kerīmin Ḥażret-i Ḥaḳ'dır
Refī'-i şānına nisbetle 'arş alçaḳdan alçaḳdır
Semend-i ḳadrine eflāk altun pullı yancıḳdır
Ḳuṭāsıdır o necm-i ṭurra-dār-ı evc-i isti'lā[59]

36 Risāletle ezelden şöhret-ārā-yı besāletdir
Daḫī ṣanma o dem Ādem şeref-baḫş-ı ḫilāfetdir
Muḳaddem hem muaḫḫar gevher-i kān-ı risāletdir
Sirişt-i ẕāt-ı pāki ṭıyn-i maḫtūm-ı nübüvvetdir[60]
Aña şāhid yeter ẓahrındaki ol ḫātem-i zībā[61]

37 Füyūżāt-ı Ḫudā'ya maẓhar olmuş nūrdur ol kim
Müfād-ı āyet-i menṣūṣ ile meşhūrdur ol kim
Müeyyedle virilmiş ẕātına menşūrdur ol kim
Ya ḫod bir ḥüccet-i ẓahriyye-i memhūrdur ol kim[62]
Aña ḳāḍi-i ḳuds-i ḳudret urmuş ḫatm ile imżā

38 Nice biñ yıl muḳaddem ṣıytı virdi 'āleme şöhret
Ẓuhūr itdi ḳudūmundan muḳaddem ṣad hezār āyet
Vücūdıyla 'adīm olsa n'ola ās̱ār-ı necdiyyet
O mihr-i maşrıḳ-ı evc-i nübüvvet ṭoġdıġı sā'at
Mecūsuñ nār-ı cehlin āb-ı tīġı eyledi iṭfā

---

58 Vahyettik" anlamına gelen bu lafız Kur'ân-ı Kerîm'de 22 yerde geçmekle birlikte bunlardan 9 tanesi Hz. Peygamber'e vahyedilen Kur'ân ile ilgilidir. Bkz. Nisâ Sûresi, 4/163; Yûsuf Sûresi, 12/3, Ra'd Sûresi, 13/30; Nahl Sûresi, 16/123; İsrâ Sûresi, 17/73, 86; Fâtır Sûresi, 35/31; Şûrâ Sûresi, 42/7, 52.
59 evc-i isti'lā: āsümān-pīrā
60 maḫtūm-ı: maḫtūl-ı
61 Aña şāhid yeter ẓahrındaki ol: Nişānıdır mübārek arḳasında
62 memhūrdur: maḳbūledür

39 Żiyā-pāş oldı teşrīfiyle nūrı ehl-i īmānıñ
Nebiyyü’s-seyfdir kesse n’ola ‘ırḳın Naṣārā’nıñ
Yanup maḥvoldı külliyyen şerārı baġy ü ṭuġyānıñ
Söyündürdi ocaġın zümre-i āteş-perestānıñ[63]
Olup kül öksüzi ṭāḳ-ı rivāḳ-ı devlet-i Kisrā[64]

40 Ẓuhūriyle cidāl-i cāhiliyyet maḥvolup dindi
Ṣoḳuldı ḫavf ile sūrāḫ-ı māra her biri sindi
Ne Īrān ü ne Tūrān ü ne ‘Urbān ḳaldı ne Hindī
Cemī‘an millet-i küfr ü Naṣārā’nıñ büti ṣındı[65]
Dü-nīm oldı meger miḳrāż-ı lādan rişte-i ‘Uzzā[66]

41 Sürüldi istirāḳ-ı sem‘den nīrānlar uşdi
Mis̱āl-i berḳ-ı ḫāṭıf recm içün peykānlar uşdi
Şihāb-ı āsümandan ḫancer-i bürrānlar uşdi
Cin oldı vesveseyle başına şeyṭānlar uşdı[67]
O şeb İblīsden ‘ayyūḳa çıḳdı āh u vāveylā

42 Zülāl-i lüṭfuna ḳandı ġuzāt ol Şāh-ı Manṣūr’uñ
Ḳırıldı cümlesi zehrāb ile a‘dā-yı maḳhūruñ
Vesā’e sāvete[68] beyninde cāri ‘ayn-i meşhūruñ
Ṣafā-yı meşrebin gördükde ol ser-çeşme-i nūruñ
Ḥicābından zemīne geçdi oldı Sāve nā-peydā

43 Ḳudūmiyle şeref-yāb olmaġa irşād olup çıḳdı
Ki çarḥa beyt-i ma‘mūr-ı felek bünyād olup çıḳdı
Hevāda ‘aşḳına devrān içün dil-şād olup çıḳdı
Semāda āb-ı rūyı şevḳine āzād olup çıḳdı
Ki biñ yıl çekdi ḥabs-i teng-nā-yı sīne-i ġabrā

44 Feṣāḥatle hezārın bülbül-i bāġ-ı terennümden
Ḫamūş eylerdi heb ümmī iken ẕātı ta‘allümden
N’ola ḥayrān olursa ḥāsidān reşk-i te’ellümden
Mülūk-ı rub‘-ı meskūn lāl olup ḳaldı tekellümden
Nübüvvet ḫātemi mühr urdı şehler aġzına gūyā

---

63 zümre-i: dūde-i
64 ṭāḳ-ı rivāḳ-ı devlet-i Kisrā: düşdi rivāḳ-ı ġurfe-i Kisrā
65 küfr ü Naṣārā’nıñ büti ṣındı: küfrüñ büti ṣındı bi-ḥamdi’llah
66 rişte-i: zehre-i
67 Cin oldı vesveseyle: Kemāl-i dehşetinden
68 “Sâvelileri üzdü” anlamına gelen “vesâ’e sâvete” ṯabiri *Kasîde-i Bürde*’den tazmindir. Bkz. Mahmut Kaya, *Kasîde-i Bürde’yi Türkçe Söyleyiş*, Damla Yay., İstanbul 2011, s. 79.

45 Degil mi menba'-ı āb-ı kerem ol merḥamet-kānı
Ṣadā-yı el-'aṭaş pür eyledikde sem'-i sulṭānı
Revān itdi mübārek barmaġından āb-ı ḥayvānı
N'ola sīr-āb iderse teşnegān-ı deşt-i ḥırmānı
Benānı çeşme-i āb-ı zülāl-i feyżdir Ḥaḳḳā

46 Vücūdı 'ālemine raḥmet-i Rabb-ı Raḥīm oldı
Ecell-i mu'cizātı naẓm-ı Ḳur'ān-ı Kerīm oldı
Vuḳū'ı kāināta ḥādiṡ-i emr-i 'aẓīm oldı
Yarıldı zehre-i meh bīm-i tīġından dü-nīm oldı
O dem kim ḫancer-i engüşti ile eyledi īmā

47 Anı bī-miṡl ü bī-hemtā yaratmış çünki Mevlāsı
Naẓīr olsun mı aña sāye-i ḳadd-ı dil-ārāsı
Odur ancaḳ Ḫudā'nıñ sevdigi maḥbūb-ı ra'nāsı
N'ola bī-sāye olsa serv-i ḳadd-i Sidre-bālāsı
Anıñ ẓıllın daḫi Mevlā düşürmez ḫāke ta'ẓīmā

48 Görürdi 'ālemi der-ḫāb iken çeşm-i cenānından
Ḫaberdār idi kevneyniñ 'ayānından nihānından
Anıñ ***bī yubṣiru*** remzi degil mi ḳadr u şānından[69]
'Aceb mi şeş-cihāt-ı kevni görse çār-yanından[70]
O çeşm-i cān-ı 'ālem dīde-i nūr idi ser-tā-pā

49 Ḳılurdı şu'le-ver ḳangı yere 'aṭf-ı 'inān itse
İderdi 'ıṭr-nāk ol cāyı kim bir dem mekān itse
Revādır emrine Ḥaḳ rām idüp dāim revān itse
N'ola bir pāre ebri farḳı üzre sāye-bān itse[71]
Güneşden ṣaḳınur kendi ḥabībin Ḥażret-i Mevlā

50 'Aceb mi olsa nā-bīnā 'adū remy-i sa'ādetden
Aña sū-i naẓar mı degdirir ḥubb-ı meveddetden
Esirgerdi eser yelden ṭoġan günden her āfetden
Cenāb-ı kibriyā maḥbūbuna farṭ-ı muḥabbetden[72]
Yel esdürmezdi toz ḳondurmaz idi üstüne aṣlā

---

[69] Kutsî Hadis. "Ben bir kulumu seversem onun gören gözü, yürüyen ayağı, tutan eli, konuşan ağzı, işiten kulağı olurum." Buhârî, Rikâk, 38.
[70] çār-yanından: çār-cānibden
[71] farḳı: başı
[72] Cenāb-ı kibriyā maḥbūbuna farṭ-ı muḥabbetden: Ḫudā ol serv-i mevzun-ḳāmet-i āyine-ruḫsāruñ

51 Alınca yār-ı ġārın buldılar yol kehf-i pür-ünse
Melek gönderdi Ḥaḳ bekletdi ḳol ḳol kehf-i pür-ünse
Hücūm itdikde a‘dā ṣaġ ile ṣol kehf-i pür-ünse
Ḳafesli perde çekdi ‘ankebūt ol kehf-i pür-ünse[73]
N'ola görmezse çeşm-i ḫaṣma düşmüş aġ idi gūyā[74]

52 Heman nuṭḳ-ı hümāyūn ile reftār itdi bi'l-cümle
Bilüp Ḥaḳ oldıġın īmānın iẓhār itdi bi'l-cümle
Gelüp bī-şek lisān-ı ḳāle güftār itdi bi'l-cümle
Cemādāt ü bahāyim ṣıdḳın iḳrār itdi bi'l-cümle
Ḥaṣā vü nāḳa vü āhū vü zi'b ü żabb ü ejderhā

53 Anıñ ḫulḳ-ı ‘aẓīmin Ḥażret-i Ḳur'ān mübeyyindir
Kemāl-i şevket ü şānın ḥaḳīḳat üzre mu‘lindir
Kitāb-ı vaṣfını ṭavḳ-ı beşer ṣanma müdevvindir
Ḥabīb-i Kibriyā'nıñ mu‘cizātın ḥadd ne mümkindir[75]
Ne deñlü[76] *ḫāme-i mu‘ciz-beyānım eylese ıṭrā*

54 Feżā-yı medḥ-i sulṭān-ı Rusül'dür çünki bī-ġāyet
Kümeyt-i ḫāme cevlān idemez bī-tāb olur elbet
Virirse feyż-i aḳdes müdrik-i endīşeme ḳudret
Çıḳup kürsī-i vālā-yı beyāna rāvī-i fikret
Biraz mi‘rācınıñ tafṣīlin itsün şimdi icmālā

55 Virüp bir gün żiyā ol nūr-ı Ḥaḳ beyte ‘azīmetle
Tevaḳḳuf eylemiş ārām-ārā-yı feḫāmetle
Eẕā-yı müşrikīn-i Mekke'den āzürde ‘avdetle
Ḥarīm-i Ka‘be-i ‘ulyāda devletle sa‘ādetle
Sarāy-ı Ümmihānī idi ol şeb Ḥażret'e mes̱vā[77]

56 Bekām oldı ‘ayān olduḳda me'mūriyyet-i Cibrīl
Degil mi ġıbṭa-fermā-yı melāyik ḫidmet-i Cibrīl
Bu ḫidmetle pür itdi āsümānı şevket-i Cibrīl
Gelüp nā-geh berīd-i Rabb-i ‘izzet Ḥażret-i Cibrīl
Didi ey ‘illet-i īcād-ı ṣun‘-ı cümle-i eşyā[78]

---

[73] Ḳafesli perde çekdi ‘ankebūt ol kehf-i pür-ünse: ‘Anākib perde-i zenbūrı çekdi bāb-ı ġār üzre
[74] ḫaṣma düşmüş aġ idi gūyā: düşmene bir aġ idi gūyā
[75] Ḥabīb-i Kibriyā'nıñ mu‘cizātın ḥadd: Resūl-i Kibriyā'nuñ mu‘cizātın add
[76] Ne deñlü: Ne rütbe
[77] meṡvā: me'vā
[78] ‘illet-i*:* bāis̱-i

57 Mükedder olmasun dir Ḥaḳ Ḥabībim söyle miḫnetle
Tesellī eylemişdir ẕātıña envā'-ı ḥürmetle
Der-i devlet-me'āba bendeñi gönderdi sür'atle
Selām itdi Cenāb-ı Kibriyā tevḳīr ü 'izzetle
Saña bir raḫş-ı Rıḍvānī-çerā-gāh eyledi i'ṭā[79]

58 Murād eylerse görsün dūzaḫ-ı lāhūtı seyr itsün
Şeref-yāb eylesün hem cennet-i raḥmūtı seyr itsün
'Uluvvü'ş-şānına lāyıḳ mıdır nāsūtı seyr itsün
Binüp gelsün Ḥabībim 'ālem-i lāhūtı seyr itsün
Ḳudūmından şeref bulsun feżā-yı 'ālem-i kübrā[80]

59 Tecellī oldı ma'şūḳa Ḫudā'nıñ çünki maṭlūbı
Odur nezdinde zīrā cümleden maḳbūl ü merġūbı
İdüp zerrīn kemerle ḥullesin iksā ḳad-ı ḫūbı
Ṭurup ol pādişāh-ı tāc-dār-ı mülk-i maḥbūbī[81]
Süvār oldı o raḫş-ı āsümān-peymāya bī-pervā

60 Ḫoşā esb-i dil-ārā kim edāsı dil-rübā-yı Ḳuds
Münevver cebhe-i pākīzesidir mehliḳā-yı Ḳuds
Devān oldı rikāb-ı devletinde reh-nümā-yı Ḳuds
'Aceb raḫş idi ol raḫş-ı çerā-gāh-ı feżā-yı Ḳuds
Cinān-ıṣṭabl ü meh-saṭl ü melek ḫüddām ü ṣarṣar-pā

61 Anı med'uvvına irsālin iḥsān eylemişdir Ḥaḳ
Degil mi medḥin ıṭrā itseler şāyeste vü elyaḳ
Süvār ol raḫşa böyle şāh-ı bī-hemtā olur ancaḳ
Ḳamer-zeyn ü felek-bergüstvān ü āsümān-yancıḳ
S̱üreyyā raḫt ü Cevzā-teng ü meh-na'l ü şafaḳ-ḥınnā

62 Cemāl-i pertev-ās̱ārı żiyā-baḫşende-i deycūr
Ḫırām-ı şīve-kārı ḥālet-efzā-yı dil-i mecbūr
Mu'anber ṭurre-i ṭarrārı reşk-i gīsūvān-ı ḥūr
Sitām-ı āfitāb-envārı pervīn-i sipihr-i nūr
Şikāl-i pāy-ı ḫoş-reftārı zülf-i pür-ḫam-ı ḥavrā

---

79 i'ṭā: ihdā
80 'ālem-i: mülket-i
81 mülk-i: taḫt-ı

63 Zihī ṣun‘-ı ilāhī kim gören olmaz mı ḥayrānı
Gülistān-ı ṭarāvetdir ruḫ-ı gülberg-i ḫāndānı
Meh-i burc-ı melāḥatdir cebīn-i pertev-efşānı
Dem-i ṣubḥ-ı sa‘ādetdir ṣabāḥü’l-ḫayr-i pīşāni
Şeb-i Ḳadr-i leṭāfetdir o müşgīn-ṭurre-i būyā

64 Olup ma‘şūḳuna īṣāl-i ‘āşıḳ maḳṣad-ı ḥayrı
Hevādār itdi maḥbūb-ı Ḫudā ol rāyıż-ı ṭayrı
Olur mı hem-‘inān ol tevsene hīç cinsiniñ ġayrı
Geçer evvel ḳademde ablaḳ-ı fikr-i sebük-seyri
Varır bir ṭarfetü’l-‘ayn içre çarḫa nūr-ı çeşm-āsā

65 Feżā-yı sāḫa-i ṭūl-i emelde ḳılsa cevlānı
Ki ol cāy-ı vesī‘ın yoḳdur ḥadd ü pāyānı[82]
Güzer eyler idi bir anda sür‘at eylese anı
Yerinden ḳopmamışken ṭayy iderdi ḥadd-i imkānı
Eğer kim rākibi bir kez ‘inānın eylese irḫā

66 Ḳudūmi Mekke’den Ḳuds’e o şeb naṣṣ ile müs̱betdir
Vuḳū‘ın anıñ istib‘ād iden ehl-i ḍalāletdir
Kim istiġrāb u isti‘cāb ider iẓhār-ı ḳudretdir
*Nüḫistīn ḫaṭvede **Allāhu ekber** bu ne sür‘atdir*
İḳāmet-gāhı oldı ol imāmıñ Mescid-i Aḳṣā

67 Cihānda rü’yet-i dīdār-ı Ḥaḳḳ’a kim sezā oldı
Bu ‘ālemde aña maẓhar Muḥammed Muṣṭafā oldı
Vücūdı cümle mevcūdātdan çün müctebā oldı
Ṣaf-ı ervāḥ-ı pāk-i enbiyāya muḳtedā oldı
O miḥrāb-ı muḳaddesde imām-ı ṣāḥibü’t-taḳvā[83]

68 Ḥurūf-ı ḥikmet-i Mevlā suṭūrı idi ol ṣaflar
Ḫuṭūṭ-ı ḳudret-i Mevlā suṭūrı idi ol ṣaflar
Kitāb-ı āyet-i Mevlā suṭūrı idi ol ṣaflar
Berāt-ı raḥmet-i Mevlā suṭūrı idi ol ṣaflar
Vücūd-ı bī-naẓīr-i seyyidü’l-kevneyn aña ṭuġrā

---

82 Vezin bozuk.
83 ṣāḥibü’t-taḳvā: ṣāḥibü’l-fetvā

69 Ḳıyām itdikde ol dem ḳāmet-i pākīzesi üzre
Şurū‘ itdi namāza niyyet-i pākīzesi üzre
Edā ḳıldı vücūbı himmet-i pākīzesi üzre
Tamām itdi ṣalātı sünnet-i pākīzesi üzre
Du‘ālar didi gitdi āsümāna rūḥ idi farżā

70 Cihān vaṣfında ‘āciz böyle memdūḥ-ı mübārekdir
Medīḥa-gūyi kim ẕāt-ı Te‘ālā vü tebārekdir
Anıñ elbette rüchāniyyeti bī-reyb ü bī-şekdir
Tefāvüt bildiler kim arada yerden göğe dekdir[84]
Cemī‘-i enbiyāya fażl-ı ẕātın eyledi inhā

71 Yaratmış kendi nūrundan anı Ḥaḳ pāk-fıṭratdır
Vücūdı ḳurretü'l-‘ayn-ı cihān-ı pür-melāḥatdır
Muṣavver rūḥ-ı ‘ulvī-i mekān-ārā-yı rif‘atdır
Meger cism-i laṭīfi şebnem-i bāġ-ı leṭāfetdir
Ki cezb itdi anı feyż-i hevā-yı ‘ālem-i bālā

72 Cenāb-ı faḫr-ı ‘ālem da‘vet oldı ṣavb-ı mevlāya
Ki teşrīf eyleye tā ***ḳābe ḳavseyni ev ednā***ya
Süleymān gibi taḫt-ı rūzgāra ṣalmayup sāye
Burāḳ-ı berḳ-reftār ile gitdi evc-i a‘lāya
Götürdi gūyiyā bād-ı ṣabā bir ġonçe-i ra‘nā

73 Süvār olduḳda ol esb-i semā-peymāya şevketle
Yürütmüşdür rikābında kerūbiyyānı ruḫṣatle
Cenāḥ-ı ḳudreti acdıḳda pervāz itdi sür‘atle
Burāḳı ol sürūş-ı raḥmete beñzer ki ‘izzetle
Alup bir rūḥ-ı pāki ḳıldı ‘azm-i Cennetü'l-Me'vā

74 Degildir ḫırmen-i encüm görünmüş çarḫ-ı devrānıñ
Meger şükrāne-i maḳdemliğin cem‘ eylemiş ānıñ
Ṣaçılmış gevher-i raḫşānıdır nüh kān-ı imkānıñ
Felekde kehkeşān ṣanma o şāhenşāh-ı ẕī-şānıñ[85]
Yolunda ḳum döşetdi sākinān-ı evc-i isti‘lā[86]

---

[84] kim arada: mā-beynde
[85] anma o şāhenşāh-ı: ẓann itme ol sulṭān-ı
[86] evc-i isti‘lā: ‘ālem-i bālā

75 Nehārıñ şemsi leyliñ māhitāb-ı pür-fürūġıdır
Anıñ nūrundan almışlar fürūġı az u çoġıdır
Cemī'-i aḫterān ol āfitābıñ nūr-ı şūġıdır
Muḳaddem menzile gitmiş bir altun ṭōblu ṭūġıdır
O raḫşān kevkeb-i dünbāle-dār-ı āsümān-pīrā

76 Felekde kehkeşānı ṣanma cem'-i aḫterān itmiş
O şāhenşāha ta'ẓīm ile ferş-i perniyān itmiş
Yolunda bir muraṣṣa' cisr idüp peydā 'ayān itmiş
Degil ḳavs-i ḳuzaḥ çarḫ üzre dāmen der-miyān itmiş
Kemer-bend-i 'ubūdiyyet ḳuşanmış ḫidmete Cevzā

77 Anıñ 'aşḳıyla devr eyler felek tā ibtidāsından
'Aceb mi bī-ḳarar olsa dem-ā-dem ibtilāsından
Semāda ḥālet-i vecde gelüp hū-yi hevāsından
Şafaḳ ẓann itme raḳḳāṣ-ı ḳażā farṭ-ı ṣafāsından[87]
Semā' u raḳṣ içün bir al eteklik eylemiş peydā[88]

78 Görünce nūr-ı vechi kim żiyā-baḫş-ı semā oldı
Hemān ḫurşīd-i raḫşān kūşe-gīr-i iḫtifā oldı
İlā yevmi'l-ḳıyām ās̱ārı işte rū-nümā oldı
Türāb-ı maḳdem-i faḫr-i cihāna çehre-sā oldı[89]
Ġubārı ṣafḥa-i rūy-ı ḳamerde bellidir ḥālā

79 Müşerref eyleyince taḫt-gāh-ı 'arş-ı a'lāyı
Berātıyla meh-i Şa'bān'a virdi şān-ı vālāyı
'İnāyetle çeküp fermān-ı 'āl-i şāna ṭuġrāyı
Sipāriş ḳıldı defter-ḫāne-i icmāl-i bālāyı
Debir-i vāridāt-ı çarḫın itdi rütbesin i'lā

80 Giyüp ḫoş-āmedi resmin yaḳışdırmış gibi Zühre
Tezeyyün eylemiş kendin beğendirmiş gibi Zühre
Ḳuṣūrın südde-i 'ulyāya bildirmiş gibi Zühre
Nihān oldı pes-i çenginde tel ḳırmış gibi Zühre
Bilür ol bezm-i ḫāṣṣa çeşneci lāzım degil zīrā[90]

---

[87] Şafaḳ ẓann itme raḳḳāṣ-ı ḳażā farṭ-ı ṣafāsından: Ḫayāl itme şafaḳ raḳḳaṣ-ı gerdūn farṭ-ı şevḳinden
[88] Semā' u: Felekde
[89] sā: sāy
[90] çeşneci: çeşteci

81 Cenābından tese'ül itdiler ol şāh-ı ẕī-şānıñ
Umup mecmū'-ı peyġamber anıñ in'ām u iḥsānıñ
Murādı aña ümmetlik idi Mūsā bin 'İmrān'ıñ
Meger deryūze-kār-ı naḳd-ı luṭfıdır o sulṭānıñ[91]
Çerāġ-ı mihr ile rāhında ṭurmuş Ḥażret-i 'Īsā[92]

82 Çıḳup meydāne ol şeb pehlevānlıḳ ḫil'atin giydi
Olup ...(?)[93] pāsbānlıḳ ḫil'atin giydi
Ḥużūr-ı devletinde kāmrānlıḳ ḫil'atin giydi
O şāhenşāhdan ṣāḥib-ḳırānlıḳ ḫil'atin giydi
Oturdı ṣandalī-i pencüme Behrām-ı ḫūn-pālā

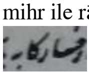
83 Nümāyān oldı çün kim iştihār-ı feyżin āsārı
Kemāl üzre revācın buldı luṭf-ı Ḥażret-i Bāri
'Aceb mi olsa yıldızlar ḳadar anıñ ḫarīdārı
İrişdi kār-gāh-ı Müşterī'niñ rūz-ı bāzārı
Metā'-ı kārını ol gice aldı ṣatdı müstevfā[94]

84 Çalındı maḳdem-i şāhānesine salṭanat kūsı
Melāik geldiler icrāya heb resm-i ḳadem-būsī
Felekde luṭfınıñ ḥāşā kim olmuş söyle me'yūsı
Çerāġ itdi o şeb meş'alci Keyvān gibi menḥūsı[95]
Ki necm-i baḫtı oldı ṭa'na-sāz-ı Zühre-i zehrā

85 O dem rif'at-ṭırāz-ı ṣandalī-i kürsiye çıḳdı
Maḳām-ı nükte-sāz-ı ṣandalī-i kürsiye çıḳdı
Serīr-i serfirāz-ı ṣandalī-i kürsiye çıḳdı
Sa'ādetle firāz-ı ṣandalī-i kürsiye çıḳdı
Şeh-i ṣāḥib-ḳırān-ı pāytaḫt-ı mülk-i istiġnā

86 Çıḳup eflākı itdikde temāşā ol şeh-i mümtāz
Ḫıdīv-i muḥterem ya'ni nebiyy-i Ḥayy-i bī-enbāz
Reh-i rāhında vāḳi' ferş olundı aña bi'l-i'zāz
Yolunda aṭlas-ı 'arş-ı mu'allā oldı pāy-endāz
Ayaġına yüzüñ sürmekle buldı rütbe-i 'ulyā

---

[91] o sulṭānıñ: ki rāhında
[92] mihr ile rāhında ṭurmuş Ḥażret-i 'Īsā: mürde-i mihr ile bekler Ḥażret-i 'Īsā
[93]
[94] Metā'-ı kārını ol gice aldı ṣatdı müstevfā: Ḳumāşı Ülkerin ol ḫāceye gösterdi ser-tā-pā
[95] Çerāġ itdi o şeb meş'alci Keyvān gibi menḥūsı: Uyardı şeb-çerāġ-ı ṭāli'in Keyvān-ı meş'al-keş

87 Refāḳatle menāzil ḳaṭ‘ iderken ‘ābir-i ḳudsī
Yer öpdi i‘tiẕār itdi delil-i māhir-i ḳudsī
Zimām-ı iḳtidārın aldı zīrā ḳādir-i ḳudsī
Maḳām-ı Sidre'ye geldikde ṭurdı ṭāir-i ḳudsī[96]
Meger kim sedd-i rāh olmuşdı aña ḳavl-i ***mā-minnā***[97]

88 O yerde infiṣālin ṣanma istiġnā vü nāzından
Żarūrī itdi isti‘fāsını ṭāḳat-güdāzından
Ne çāre ḫāh u nā-ḫāh ayrı düşdi şāhbāzından
Burāḳ-ı āsümān-peymāda ḳaldı türk-tāzından
Degil zīrā atı oynaġı ol ṣaḥrā-yı bī-hem-tā

89 Ṣıṭabl-ı ‘arş aña bir tevsen-i ḳudret yanaşdırdı
Ne tevsen taḫt-ı zerrīn maṣ‘ad-ı şevket yanaşdırdı
Süvār itdi aña bir sündüs-i rif‘at yanaşdırdı
O dem i‘zāz ile Refref gelüp ḫidmet yanaşdırdı
Güneş gibi o nūr-ı pāke itdi sīnesin me'vâ[98]

90 Alup bālāya olduḳda o şāhı ‘arş-ı rif‘atden
Ḳodı bir ḫaṭvede seb‘-i şidādı farṭ-ı sür‘atden
Güzār itdi sevād-ı leyl ü ṣubḥ-ı rūz-ı ṣūretden
Anıñla ṣad hezārān perde geçdi nūr u ẓulmetden
Ḳalup Refref'de āḫir gitdi Aḥmed yekke vü tenhā

91 Müşerref eyledi ol cāyı kim ās̱ār-ı ‘unṣur yoḳ
Turāb ile hevā yoḳ mā ile hem nār-ı ‘unṣur yoḳ
Ḳudām u ḫalf u eymān u şemā'il kār-ı ‘unṣur yoḳ
İrişdi bir yere kim şeş-cihetle çār-‘unṣur yoḳ[99]
Zemīn ü āsümān nā-būd ‘arş ü ferş nā-peydā

92 Anıñ āġāz u encāmından aṣlā urmamışlar dem
İdüp iẓhār-ı ‘acz ‘an-derki'l-idrāk demişler hem[100]
Ḫaberdār olmaz andan kimse lā ya‘rif ve lā yefhem
Ne evvel var ne āḫir bir ġarīb ‘ālemdir ol ‘ālem
Lisān ü sem‘ ü nuṭḳ u ‘aḳl ü fehmiñ nāmı yoḳ ḳaṭ‘ā

---

96 ṭurdı: ḳaldı
97 rāh olmuşdı aña ḳavl-i: reh oldı aña nass ü. "(Melekler şöyle derler:) Bizim her birimiz için, bilinen bir makam vardır." Sâffât Sûresi, 37/164.
98 Güneş gibi o nūr-ı pāke*:* Felek gibi o mihr-i ḥüsne
99 şeş-cihetle*:* şeş-cihet yoḳ
100 Vezin bozuk

93 Sa‘ādetle ḳarīb-i ḳurb-ı Ḥayy-ı Vāḥid olduḳca
Ḥużūr-ı pāke envā‘-ı kerāmet ‘āid olduḳca
Tecelliyyāt-ı Ḥaḳ ānen-fe-ānen zāid olduḳca
Ḫiṭāb-ı müsteṭāb-ı üdnü minnī vārid olduḳca
Geçerdi her ḳademde ṣad hezārān ‘arṣa-i pehnā

94 Merāḥil müntehā oldı ḳasīm-i ***ḳāb-ı ḳavseyn***e
Sülūk itdi ṣırāṭ-ı müstaḳīm-i ***ḳāb-ı ḳavseyn***e
O dem reh-yāb olup dārü'n-na‘īm-i ***ḳāb-ı ḳavseyn***e
*Bu ḥāletle duḫūl itdi ḥarīm-i **ḳāb-ı ḳavseyn**e*
*Olup ser-menzili ol ḳadd-i tīriñ ḳurb-ı **ev ednā***

95 Müşerref oldı ol sā‘at cemāl-i cāvidān ile
Ki Mūsā nā-ümīd olmuşdı gūş-ı ***len terānī***le[101]
Mülāḳāt itdi söyleşdi Ḫudā-yı müste‘ān ile
Cenāb-ı Aḫmed-i mürsel ṣımāḫ-ı gūş-ı cān ile
Kelām-ı ḳudret-i bī-kemm ü keyfi eyledi ıṣġā[102]

96 Sa‘ādetler o bezm-i ḫāṣa çün kim rāh-yāb oldı
Görüp gūş itdigi ẕāt-ı cemīli kām-yāb oldı
Şeref-yāb u ṣafā-yāb-ı ḫıṭāb-ı müsteṭāb oldı
O bezm-i pür-ṣafāda çoḳ su'āl ü çoḳ cevāb oldı
Tekellüm bī-ḥurūf ü bī-ṣadā vü ṣavt idi ammā

97 Kelām-ı sırr-ı Bārī çāre-sāz-ı ‘aşḳ idi cümle
O vaḥy-i lā yezālī dil-nevāz-ı ‘aşḳ idi cümle
Edā-yı dil-peẕīri işte rāz-ı ‘aşḳ idi cümle
Mezāyā-yı suḫen nāz ü niyāz-ı ‘aşḳ idi cümle
Me'āl-i güft u gū rāz-ı muḥabbet idi ser-tā-pā

98 Kim idrāk eyler ol sırrı kelām-ı Rabb-ı ‘izzetdir
Cenāb-ı Muṣṭafā'ya cānib-i Ḥaḳ'dan ‘ināyetdir
Ḫulāṣā ḳīl ü ḳāle gelmez ol ḥālet ne ḥāletdir
Bilinmez ḥāṣılı añlanmaz ol ṣoḥbet ne ṣoḥbetdir
Anıñ keyfiyyet ü kemmiyyetin ‘akl idemez īfā[103]

---

[101] "Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuştuğunda o, 'Rabbim! Bana görün; sana bakayım' dedi. Rabbi, 'Sen beni asla göremezsin buyurdu…" A‘râf Sûresi, 7/143.

[102] ḳudret-i:ḫ‘izzet-i

[103] Anıñ keyfiyyet ü kemmiyyetin ‘akl idemez īfā: O ṣoḥbetden ne mümkin ‘aḳl ide bir behre istīfā

99 O rütbe muẓhir oldı luṭf-ı Ḥaḳḳ'a bāṭın u ẓāhir
Anı taḳrīrden olmaz mı nuṭḳ-ı merdümān ḳāṣır
Rücū' itdi 'aṭāyā-yı Ḫudā'dan ḥaẓ alup vāfir
Bulup maḳṣūd-ı mā-fi'l-bālini yā Hū diyüp āḫir
Nüzūl itdi zemīne āsmāndan nūr idi maḥżā[104]

100 Olup dil-sīr-i cūd-ı ḫān-ı nā'mā-yı ulūhiyyet
Çalışdı ümmet-içün eyleyüp Ḥaḳ'dan 'aṭā minnet
İrüp maṭlūba ber-vefḳ-ı ***feterḍā*** eyledi da'vet[105]
Getürdi ümmete ol żayf-ı mihmān-ḫāne-i 'izzet
Żiyāfet-gāh-ı raḥmetden firāvān ni'met-i 'uẓmā

101 O gice gördi müştāḳ oldıġı cānānı gerçekdir
Anı inkār iden bāṭıllarıñ ḫüsrānı bī-şekdir
Getürdigi hedāyāya sülūk it ḫayr-ı meslekdir
Birisi işte ***Bismi'llāh*** *ile ḫams-i mübārekdir*
O şeb ol pençe-i mühr-i nübüvvet eyledi ihdā

102 Kerem ḳıl S̱ervet-i zāre Ḫıdīvā merḥamet eyle
Emān ey pādişāh-ı dād-fermā merḥamet eyle
Raḥīmā ***raḥmeten li'l-'ālemīn***ā merḥamet eyle[106]
Ḫudāvendā şefī'ü'l-müẕnibīnā merḥamet eyle[107]
Siyeh-rū bir ḳuluñdur S̱ābit-i āşüfte vü şeydā

103 Yaman-ender-yamandır 'abd-i bī-dermān u sāmāndır
Zebūn-ı pençe-i dest-i hevā vü nefs ü şeyṭāndır
Teraḥḥum ḳıl ḳapuñdan sürme zīrā pek perīşāndır
Esīr-i çāh-ı cürm ü ġavṭa-kār-ı baḥr-ı 'iṣyāndır[108]
Yed-i ṭūlā-yı luṭfuñ ḳıl faḳīre ***'urve-i vüs̱ḳā***[109]

104 Efendim dest-gīrim çāre-sāzım merḥāmet-kānım
Ẕelīlim müẕnibim bir 'āciz-i pür-cürm ü 'iṣyānım
Zebānīler elinde ḳalmasun ḳurtar girībānım
Faḳīriñdir ḳuluñdur ḥāline raḥm eyle sulṭānım
Ḫaṭāyā-yı nihānın kā'ināta eyleme ifşā

---

[104] āsmāndan nūr idi maḥżā: āyet-i raḥmet idi Ḥaḳḳā
[105] "Rabbin sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın." Duhâ Sûresi, 93/5.
[106] "Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Enbiyâ Sûresi, 21/107.
[107] merḥamet: raḥmet
[108] ġavṭa-kār-ı: ġūṭa-ḫār-ı
[109] 'urve-i vüs̱ḳā: ʿurvetü'l-vüs̱ḳā. "Dinde zorlama yoktur. Doğru eğriden açıkça ayrılmıştır. Artık kim sahte tanrıları reddeder de Allah'a inanırsa kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır." Bakara Sûresi, 2/256.

105 Günāhım ḥadden efzūn şān-ı iḥsānıñla setr eyle
Meded reddeyleme şāyān-ı iḥsānıñla setr eyle
Bu derde çāre yoḳ dermān-ı iḥsānıñla setr eyle
'Uyūbın gūşe-i dāmān-ı iḥsānıñla setr eyle
Ḳıyāmet 'arṣasında derd-mendiñ olmasun rüsvā[110]

106 Yüze urdurma 'aybım luṭfa şāyān eyle 'afv itdir
Süründürme ḳuluñ āzād-ı nīrān eyle 'afv itdir
Ṭabīb-i mücrimansın derde dermān eyle 'afv itdir
Cenāb-ı Kibriyā'dan cürmüm iḥsān eyle 'afv itdir
Sözüñ geçmez degil ey pādişāh-ı ṣūret ü ma'nā

107 S̱evābımdan es̱er yoḳ defterimde heb ḳabāḥatdir
Egerçi seyyi'ātım mūcib-i āzār u nefretdir
Ma'āẕa'llāh rū-gerdān olursañ pek reẕāletdir
Şefā'at eylemezsen ḥāl-i ma'lūm-ı sa'ādetdir
Yarın heb ehl-i maḥşer ben ḳuluñla eyler istihzā[111]

108 Nice şā'irler iḥsān-dīde olmuşlar cenābıñdan
Dü 'ālem ber-murād olmaḳda ẕāt-ı kām-yābıñdan
Ne mümkündür olam maḥrūm 'aṭā-yı bī-ḥesābıñdan
Bu ḫod maḫfī degil ḫāk-i der-i devlet-me'ābıñdan
Ki erbāb-ı suḫen ümmīd-i luṭfuyla olur gūyā[112]

109 Saña muḥtāçdır 'ālem gerek fācir gerek zāhid
Der-i devlet-penāhıñda gedādır fāsıḳ u 'ābid
Seniñ cūd-ı firāvānıñ olur me'mūlden zāid
Ḳaṣīde ṣunsa bir sulṭāna şā'ir luṭf umar lābüd[113]
Sevindir bendeñi naḳd-i şefā'atle Ḫudāvendā

110 Ola tā kim dıraḫşān gevheri māh-efser-i şāmıñ
Odur revnaḳde bāzārı dā'im ḫāver-i şāmıñ
Ola müstaġraḳ-ı nūrı cihān hem aḫter-i şāmıñ
Nitekim ḫusrev-i encüm-sipāhı kişver-i şāmıñ
İder çetr-i mu'anber şuḳḳā-i zer felkesin ber-pā[114]

---

[110] derd-mendiñ olmasun rüsvā: derd-mendi eyleme rüsvā
[111] Yarın heb: 'Uṣāt-ı
[112] luṭfuyla: himmetle
[113] ṣunsa bir sulṭāna şā'ir luṭf umar lābüd: virse bir sulṭāna şā'ir luṭf ümid eyler
[114] İder çetr-i mu'anber şuḳḳā-i zer felkesin: İde çetr-i mu'anber şuḳḳā-i zerrīnesin

111 Mübārek medfen-i maġfūruña her rūz u şeb gelsün
Revān-ı zinde-i mesrūruña her rūz u şeb gelsün
Muṭayyeb münteḫab maḳbūruña her rūz u şeb gelsün
Ḫudādan ravża-i pür-nūruña her rūz u şeb gelsün[115]
Ṣalāt-ı bī-ḥad ü ġāyet selām-ı bī-ʻad ü yüḥṣā[116]

Ḥarrerehu'l-faḳīrü'l-ḥaḳīr elleẕī sākinun fī benderi'l-İzmīr es-Seyyīd Muḥammed Fikri Ġafera'llāhu ẕunūbehū.

Sonuç

İzmirli Muhammed Fikri tarafından yayına hazırlanan *Tahmîs-i Servet ber-Miʻrâciyye-yi Sâbit* adlı eser 1265'te İzmir'de tabʻ edilmiştir. Eser, Bosnalı Sâbit'in miʻrâciye türünde yazdığı kasideye Hasan Servet tarafından yazılan tahmisi ihtiva etmektedir. Bu eser, daha çok mesnevî ve kaside nazım şekli ile yazılan, hatta müstezâd ve tercî-i bend örnekleri de bulunan miʻraciyelerden farklı olarak tahmis nazım şekli ile yazılmıştır. Miʻrâciye türü üzerinde hususi araştırmalarda bulunacak olanlara bir miktar katkı sağlayacağını umduğumuz bu çalışmada miʻrâcın tanımı, tür olarak miʻrâciye, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında miʻrâciyer, kaside şairi Bosnalı Sâbit ve bu kasideye tahmis yazan Hasan Servet hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca transkripsiyon alfabesi ile metnini verdiğimiz şiirde işlenen mevzulara değinilmiştir. Buna göre genel olarak feleklerin tasviri ile başlayan şiir, Hz. Peygamber'in vasıfları, doğumu, mucizeleri, mʻrâc bahsi, miʻrâcın medhi, Cebrâil ve Rıdvan'ın vazifeleri, Burak'ın tasviri, Sidre-i müntehâ, Refref'in vazifesi, *kâb-ı kavseyn* ve *ev ednâ* makamları gibi mevzularla devam etmiş ve münacât ile de şiir sonlandırılmıştır.

Gazel veya kasidelere yazılan tahmislerde aynı vezin ve kafiye şartı aranırken aynı zamanda tahmis edilen beyitle bu beyte eklenen mısralar arasında anlam birliğinin olması şartı da aranmaktadır. Nitekim Bosnalı Sâbit'in kasidesine yazılan tahmiste bu üç şarta riayet edildiği, özellikle anlam kaynaşmasının her bir bentte sağlandığı görülmüştür. Yalnız, tahmisin Hasan Servet'e ait olan kısımlarında, üç yerde (7., 65. ve 92. bentlerin 2. mısralarında) vezin noktasında sıkıntı yaşanmıştır. Ki bu durum eserin baskısından kaynaklı bir sıkıntı olması göz önüne alındığında kusur olarak görülmemelidir.

Vezin, kafiye ve anlam birliğinin yanı sıra eserde her iki şairin iktibas ettiği âyet ve hadisler karşılaştırıldığında şu sonuçlara varılmıştır: Sâbit, kasidede Necm Sûresi'nde yer alan kâb-ı kavseyn (2 kez), ev ednâ (2 kez), *mâ evhâ* ve *mâ zâga'l-basar* lafızlarının yanı

---

[115] gelsün: olsun
[116] yüḥṣā: iḥṣā

sıra Sâffât Sûresi'nden *mâ minnâ* lafzı ile Kur'ân'da Hz. Peygamber ile ilgili olarak dokuz yerde geçen *evhaynâ* lafzını iktibas etmiş, hadislerden de *lî-me'allâh*, *kenz-i lâ yefnâ* ve *levlâk* lafızlarını iktbas etmiştir. Hasan Servet ise *kâb-ı kavseyn* (7 kez) lafzına ilaveten A'râf Sûresi'nde geçen *len terânî* lafzını, Enbiyâ Sûresi'nde yer alan *rahmeten li'l-âlemîn* lafzını ve Duhâ Sûresi'nde geçen *feterdâ* lafzını, hadis olarak da *bî yubsirû* lafızını iktibas etmiştir. Buna göre Sâbit ve Hasan Servet toplamda 11'er âyet ve hadis iktibasında bulunmuşlardır. İktibas edilen âyetler incelendiğinde Necm Sûresi dikkat çekmektedir ki bu sûrede yer alan 9, 10 ve 17. âyetler divan şairlerince mi'râcla ilişkilendirilerek şiirlerde iktibas edilmişlerdir. Bu çalışmanın konusu mi'râc olunca Necm sûresinden yapılan iktibaslar da hâliyle fazla olmaktadır. Diğer âyet ve hadisler incelendiğinde de mi'râcın muhatabı olan Hz. Peygamber'in vasıfları ile ilişkili konularda iktibaslar yapılmıştır. Hz. Peygamber âlemlere rahmet bir peygamberdir (rahmeten li'l-âlemîn âyeti), âlemler o yaratıldğı için yaratılmıştır (levlâke hadisi) gibi.

Kaynakça

el-Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs,* I-II, Beyrut 1351.

Akar, Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

Akkuş, Metin, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebî Türler ve Tarzlar*, 2. baskı, Fenomen Yay., Erzurum 2008.

Akün, Ömer Faruk, "Sâbit", *İslâm Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1967, X, 10-14.

Bosnalı Alaeddin Sabit, *Divan*, haz. Turgut Karacan, Cumhuriyet Üniversitesi Yay., Sivas 1991.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *es-Sahîh,* Mektebetü Dâri's-Selâm, Riyad 1999.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri,* I-III, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2009.

Fatîn Davud, *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatin Tezkiresi)*, haz. Ömer Çiftçi, Kültür ve Turzim Bakanlığı Yay. (e-kitap).

Hasan Servet, *Tahmîs-i Servet ber-Mi'râciyye-yi Sâbit,* İzmir 1265.

Huyugüzel, Ö. Faruk, *İzmir Fikir ve Sanat adamları (1850-1950*), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 2000.

İsmail Belîğ, *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 1999.

Karacan, Turgut, "Sâbit", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, 349-350.

Kaya, Mahmut, *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş,* Damla Yay., İstanbul 2011.

Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, I-IV/II, haz. Mustafa Keskin v. dğr., Sebil Yay., İstanbul 1997.

Mehmed Tevfik, *Kâfile-i Şu'arâ*, haz. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz v. dğr., Doğu Kütüphanesi [Yay.], İstanbul 2012.

Mustafa Safâyî Efendi, *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâidi'l-Eş'âr), İnceleme-Metin-İndeks*, haz. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2005.

Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yay., İstanbul 1995.

el-Münâvî, Abdürraûf, *Künûzü'l-hakâik fî hadîsi Hayri'l-halâik* [*el-Câmi'u's-sagîr*'in kenarında] (nşr. Abdülhamîd Ahmed Hanifî), Mısır, ts.

Pekolcay, Neclâ v. dğr., *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş*, Kitabevi Yay., İstanbul 1994.

Sâlim Efendi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, haz. Adnan İnce, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2005.

Şener, H. İbrahim ve Yıldız, Alim, *Türk İslâm Edebiyatı*, Rağbet Yay., İstanbul 2003.

Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nailî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, I-II, haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yay., Ankara 2001.

Uzun, Mustafa, "Mi'râciyye", *DİA*, İstanbul 2005, XXX, 135-140.

Yavuz, Salih Sabri, "Mi'râc", *DİA*, İstanbul 2005, XXX, 132-135.

Yıldız, Alim, "Hz. Peygamber ile İlgili Edebî Türler", *Türk-İslâm Edebiyatı El Kitabı*, ed. Ali Yılmaz, Grafiker Yay., Ankara 2012.